

TNO Kwaliteit van Leven

TNO-rapport

KZ 2006.002

Beoordeling proef donorregistratie bij gemeenten

Wassenaarseweg 56
Postbus 2215
2301 CE Leiden

www.tno.nl

T 071 518 18 18
F 071 518 19 20
info-K&D@pg.tno.nl

Datum	11 januari 2006
Auteur(s)	RJM Perenboom W Davidse
Exemplaarnummer	
Oplage	
Aantal pagina's	21
Aantal bijlagen	
Opdrachtgever	Ministerie VWS
Projectnaam	Gemeente en donorregistratie
Projectnummer	011.85523

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, foto-kopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van TNO.

Indien dit rapport in opdracht werd uitgebracht, wordt voor de rechten en verplichtingen van opdrachtgever en opdrachtnemer verwezen naar de Algemene Voorwaarden voor onderzoeksopdrachten aan TNO, dan wel de betreffende terzake tussen de partijen gesloten overeenkomst.

Het ter inzage geven van het TNO-rapport aan direct belang-hebbenden is toegestaan.

© 2006 TNO

Management samenvatting

Tussen 1 september en 1 december 2005 heeft het Ministerie van VWS een proef uitgevoerd in 16 gemeenten. Burgers werden bij uitgifte van een reisdocument (paspoort, ID-kaart) gestimuleerd zich te laten registreren in het Donorregister.

In de proef is gewerkt met een viertal werkwijzen of varianten. In variant 1 werd de donor-registerinformatie inclusief het donor-registratieformulier bijgesloten bij de door de gemeente verzonden brief waarin betrokkenen worden geattendeerd op het verlopen van een reisdocument. In de andere varianten werd de donorregistratieinformatie verstrekt bij het aanvragen of ophalen van het reisdocument.

In totaal hebben in de proefgemeenten 657 personen zich voor het eerst laten registreren in het Donorregister. Dat betekent 6,6 per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder, en 4,2% van het aantal uitgereikte formulieren. Op jaarbasis betekent dit ruim 26 per 10.000.

Variant 1 scoort duidelijk het beste. Het aantal registraties per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder bedraagt in deze variant ruim 14 (op jaarbasis 57 per 10.000), wat neerkomt op 6,4% van het aantal verzonden formulieren.

Van de nieuw geregistreerden uit de 16 proefgemeenten heeft ruim 53% aangegeven donor te willen zijn terwijl een kleine 35% dat niet wil en 12% de keuze overlaat aan nabestaanden of een met naam genoemde derde persoon. Variant 4 levert het hoogste percentage personen op die aangeven donor te willen zijn; in absolute aantallen scoort variant 1 het hoogst vanwege de hogere totale respons.

In de subvarianten waarin burgers de donorinformatie van het NIGZ ontvingen is het percentage mensen dat aangeeft donor te willen zijn iets hoger dan in de subvarianten waarin gebruik werd gemaakt van informatie afkomstig van het Donorregister.

De ervaring van de deelnemende gemeenten is duidelijk positief. De werkwijze is goed inpasbaar in de bestaande manier van werken, voor zover burgers reageerden op het verstrekken van de informatie was dat in neutrale tot welwillende zin. De extra kosten voor deze werkwijze zijn miniem.

Tenslotte is aandacht geschonken aan een eventuele landelijke invoering. Op grond van de ervaring van de deelnemende gemeenten lijkt een landelijke invoering vrij eenvoudig te realiseren, met relatief weinig investeringen. Een wettelijke verplichting voor gemeenten om hieraan mee te werken levert weinig tot niets extra's op.

Bij landelijke invoering onder optimale condities is het mogelijk dat in vijf jaar tijd ruim 400.000 extra mensen zich laten registreren in het Donorregister,

Enkele aanbevelingen

- 1 Het verdient aanbeveling bij een landelijke invoering van de in dit rapport beschreven interventie primair uit te gaan van variant 1. Daarbij is het verstandig de gemeenten uiteindelijk te laten uitmaken welke variant zij kiezen.
- 2 Het punt van volledigheid, dat wil zeggen dat een formulier wordt uitgereikt aan iedereen die tot de doelgroep behoort (18 jaar en ouder en nog niet geregistreerd), verdient bij een eventuele landelijke invoering blijvende aandacht.
- 3 Aanbevolen wordt een eventuele landelijke invoering vergezeld te doen gaan van een implementatieplan. Een van de zaken die daarin aan de orde kan komen, betreft de communicatie met de deelnemende gemeenten. Periodieke terugkoppeling is gewenst teneinde de betrokkenheid van de gemeenteambtenaren blijvend te stimuleren.

Inhoudsopgave

Management samenvatting.....	2
1 Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding onderzoek.....	4
1.2 De proef.....	4
1.3 Vraagstelling onderzoek en opzet	5
1.4 Opzet onderzoek.....	6
1.4.1 Donorregister.....	6
1.4.2 Deelnemende gemeenten.....	6
1.4.3 Niet-deelnemende gemeenten	7
2 Resultaten.....	8
2.1 Effect van de proef	8
2.1.1 Ruwe opbrengst van de proef.....	8
2.1.2 Gecorrigeerde directe opbrengst van de proef.....	8
2.1.3 Netto opbrengst van de proef	13
2.1.4 Bespreking resultaten	14
2.2 Ervaring van deelnemende gemeenten.....	15
2.2.1 Reacties van burgers.....	15
2.2.2 De werkzaamheden van de gemeente.....	15
2.3 Investing deelnemende gemeenten.....	16
3 Landelijke invoering	17
3.1 Bereidheid deelnemende gemeenten	17
3.2 Schatting van het effect bij landelijke invoering	17
3.3 Benodigde investeringen	18
4 Nabeschouwing en aanbevelingen.....	20
4.1 Nabeschouwing en conclusies	20
4.2 Aanbevelingen.....	21

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Begin 2005 heeft de Tweede kamer voorgesteld om gemeenten te verplichten bij afgifte van reisdocumenten het formulier van het Donorregister te laten uitdelen. De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport heeft de Kamer gevraagd om niet direct een verplichting op te leggen, maar eerst een aantal proeven te doen om te kijken of dat zinvol is en hoe dat in de praktijk uitpakt. Daartoe is per 1 mei 2005 het project Gemeente en Donorregistratie gestart, dat zich richt op het voorbereiden, laten uitvoeren en evalueren van een proef met gemeenten waarbij de burger bij uitgifte van een reisdocument gestimuleerd wordt zich te laten registreren in het Donorregister. De uitvoeringsfase van de proef, met een doorlooptijd van 3 maanden, is per 1 september 2005 gestart in 16 gemeenten.

TNO Kwaliteit van Leven heeft in opdracht van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) de proef geëvalueerd. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode medio november 2005 tot begin januari 2006.

1.2 De proef

In de proef zijn vier varianten onderscheiden van de wijze waarop en wanneer de burger bij (het aanvragen van) de reisdocumenten (ID-kaart of paspoort) de donor-registratieformulieren verkrijgt. De varianten kenmerken zich ten eerste door het moment van uitreiking van de registratiedocumentatie in het proces van het aanvragen van een reisdocument en door het wel of niet aanwezig zijn van een attenderingsvariant. De procedure van uitreiking van een reisdocument is onder te verdelen in 3 fasen:

Fase 1. Indien een bestaand reisdocument verloopt, krijgt de houder van dat reisdocument van de gemeente een zogenaamde attenderingsbrief.

Fase 2. Vervolgens komt de persoon die een reisdocument nodig heeft naar de gemeente om de ID-kaart of het paspoort aan te vragen.

Fase 3. Tenslotte moet de aanvrager na enige tijd (uiteenlopend van 1 tot enkele weken) bij de gemeente terug komen om het reisdocument op te halen.

In variant 1 van de proef wordt in fase 1 bij de attenderingsbrief de donor-registratieinformatie bijgesloten. In fase 2 (bij het aanvragen van het reisdocument) wordt een attenderingskaartje meegegeven.

In variant 2 wordt in fase 2 van het proces (bij het aanvragen van de reisdocumenten) de donor-registratieinformatie meegegeven aan personen van 18 jaar en ouder die niet in het Donorregister zijn geregistreerd.

In variant 3 wordt eveneens in fase 2 van het proces (bij het aanvragen van de reisdocumenten) de donor-registratieinformatie meegegeven aan personen van 18 jaar en ouder die niet in het Donorregister zijn geregistreerd, maar tevens wordt in fase 3 (bij het ophalen van het reisdocument) een attenderingskaartje mee gegeven.

Tenslotte wordt in variant 4 in fase 3 van de procedure (bij het ophalen van de reisdocumenten) de donor-registratieinformatie meegegeven aan personen van 18 jaar en ouder die niet in het Donorregister zijn geregistreerd.

Binnen 3 van de 4 varianten wordt gewerkt met 2 soorten registratiedocumentatie (van het Donorregister of van het NIGZ). De aan de proef deelnemende gemeenten hebben zelf een voorkeur kunnen uitspreken voor één van de hoofdvarianten. Het Ministerie van VWS heeft de toedeling van het type registratiedocumentatie bepaald. In tabel 1.1 is het geheel in schema gezet.

Tabel 1.1 Schematische weergave opzet proef

	Attenderingsbrief	Aanvragen reisdocument	Ophalen reisdocument
Variant 1a	Brief + Donor-registratie-documentatie bijgevoegd	Attenderingskaartje	
Variant 1b	Brief + Donorinformatie NIGZ bijgevoegd	Attenderingskaartje	
Variant 2a		Brief + Donor-registratie-documentatie meegegeven	
Variant 2b		Brief + Donorinformatie NIGZ meegegeven	
Variant 3b		Brief + Donorinformatie NIGZ meegegeven	Attenderingskaartje
Variant 4a			Brief + Donor-registratie-documentatie meegegeven
Variant 4b			Brief + Donorinformatie NIGZ meegegeven

De deelnemende gemeenten zijn de volgende:

- Variant 1: Almelo*, Brielle*, 's Hertogenbosch**, Margraten**¹
- Variant 2: Almere*, Rotterdam (de deelgemeenten Centrum en Hillegersberg-Schiebroek)**, Bergen op Zoom**, Veldhoven*, Schouwen-Duiveland**
- Variant 3: Voorst** en Olst-Wijhe **
- Variant 4: Grootegast*, Veendam*, De Bilt**, Utrecht** en Leiden*

1.3 Vraagstelling onderzoek en opzet

In dit rapport worden de volgende vragen beantwoord:

1. Wat is het effect van de proef in termen van aantallen registraties in het Donorregister?
 - Doen zich hierbij verschillen voor tussen de varianten?
 - Kan hierbij iets gezegd worden over verschillen tussen gemeenten?
2. Wat is de ervaring van de deelnemende gemeenten? Hebben zich knelpunten voorgedaan?
3. Wat is het te verwachten effect bij landelijke invoering de komende vijf jaar?
4. Hoe bereidwillig zijn aan de proef deelnemende gemeenten om op vrijwillige basis mee te werken aan een eventuele blijvende - landelijke - invoering?
5. Hoeveel kost landelijke invoering?

¹ * = donor-registratieinformatie van het Donorregister, ** = donor-registratieinformatie van het NIGZ

1.4 Opzet onderzoek

Bij de evaluatie zijn twee uitgangspunten gehanteerd. Ten eerste dat zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van reeds beschikbare gegevens. En ten tweede dat een aanvullende gegevensverzameling zo weinig mogelijk belastend zou dienen te zijn voor de betrokken gemeenten.

Gegevens zijn verkregen uit een tweetal bronnen: het Donorregister en de deelnemende gemeenten.

1.4.1 *Donorregister*

Het Donorregister registreert de personen die zich melden door middel van een formulier. Na de melding wordt door het Donorregister een bevestiging van de aanmelding en keuze verstuurd. De registratie wordt 4 weken na versturing van de bevestiging geldig. Personen worden geregistreerd met hun keuze:

- men geeft aan donor te willen zijn (Keuze 1);
- men geeft aan donor te willen zijn, maar met een beperking t.a.v. bepaalde organen (Keuze 1 + DP);
- men geeft aan geen donor te willen zijn (keuze 2);
- men geeft aan de keuze over te laten aan de nabestaande(n) (Keuze 3);
- men geeft aan de keuze over te laten aan een met name genoemde persoon (Keuze 4).

Het Donorregister maakt een onderscheid in de presentatie van gegevens naar 2 soorten: de geregistreerden en de raadpleegbaren. De geregistreerden zijn alle personen die zich (ooit) hebben gemeld bij het Donorregister, ook zij waarvan de registratie nog niet 'geldig' is (zie boven), zij die zijn overleden of naar een ander land vertrokken. De raadpleegbaren zijn die geregistreerden waarvan de gegevens door onder andere artsen zijn te raadplegen. Het betreft dan de geregistreerden minus de personen waarvan de registratie nog niet geldig is, de overledenen en personen die naar een ander land zijn verhuisd.

Waar in dit rapport een vergelijking wordt gemaakt tussen de resultaten van de proef en de gegevens van het Donorregister gaat het altijd om een vergelijking van 'nieuw geregistreerden', dat wil zeggen de personen die in een bepaalde periode voor het eerst zijn geregistreerd.

De volgende gegevens zijn betrokken van het Donorregister:

- Aantal en type nieuw geregistreerden in het Donorregister als gevolg van de proef (na te gaan omdat gecodeerde formulieren zijn gebruikt), t/m 31 december 2005
- Totale aantal nieuw geregistreerden en type nieuwe registraties in het Donorregister van mensen uit de deelnemende gemeenten, in de periode 1 september t/m 31 december 2005
- Aantal nieuw geregistreerden in Nederland in de afgelopen jaren.

1.4.2 *Deelnemende gemeenten*

Van de aan de proef deelnemende gemeenten is tijdens en na afloop van de proef informatie verkregen over:

- Aantal uitgereikte (verzonden) donor-registratieformulieren tijdens de proef
- Ervaringen met de werkwijze tijdens uitvoering van de proef en over eventuele knelpunten.
- Kosten van de proef.
- De bereidheid om mee te werken aan een eventuele landelijke invoering.

1.4.3 *Niet-deelnemende gemeenten*

Om te peilen of niet aan de proef deelnemende gemeenten bereid zijn om op vrijwillige basis deel te nemen aan een eventuele landelijke invoering, dienen deze gemeenten eerst te beschikken over de resultaten van de proef. Gemeenten weten dan wat ze kunnen verwachten. Na de bekendmaking van de resultaten zal door het Ministerie een plan worden opgesteld. Onderzoek naar de bereidheid van de deelnemende gemeenten en het opstellen van dit plan maken dan ook geen deel uit van dit rapport, waarin de resultaten worden gepresenteerd.

2 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de proef beschreven. Achtereenvolgens komen aan de orde de effecten van de proef op het aantal geregistreerde personen in het Donorregister, de ervaringen van de deelnemende gemeenten en de kosten van de proef.

2.1 Effect van de proef

2.1.1 *Ruwe opbrengst van de proef*

In totaal zijn in de proefperiode 18.440 donor-registratieformulieren uitgereikt. Bij het Donorregister zijn 1007 registratieformulieren afkomstig van de proef binnengekomen. Van deze 1007 formulieren betroffen er 657 een nieuwe registratie; 350 formulieren waren afkomstig van personen die reeds geregistreerd staan in het Donorregister. Deze laatste formulieren worden door het Donorregister beschouwd als wijzigingsformulieren en in het register opgenomen. Er wordt niet nagegaan of er ook daadwerkelijk sprake is van een wijziging van de keuze. Van iedere 100 daadwerkelijk uitgereikte of verstuurde formulieren (18.440) zijn er derhalve 5,5 ingestuurd.

2.1.2 *Gecorrigeerde directe opbrengst van de proef*

In variant 1 zijn de donor-registratieformulieren bijgesloten bij de attenderingsbrief ten behoeve van de reisdocumenten. Daarbij is niet gecontroleerd of de aangeschreven personen reeds geregistreerd zijn in het Donorregister. Om tot een zuiverder vergelijking met de overige varianten te komen - waar voor uitreiking van de donor-registratieinformatie deze controle wel is doorgevoerd - is een correctie toegepast op het aantal verstuurde formulieren. Het aantal formulieren is gecorrigeerd voor het percentage reeds geregistreerde personen uit de betreffende gemeenten in variant 1 (gemiddeld 40%). Dat betekent dat in variant 1 van de daadwerkelijk verstuurde 6.941 formulieren er 4.224 beschouwd worden als gericht aan de te bereiken doelgroep (niet geregistreerden). Voor alle varianten te zamen betekent dit dat er uitgegaan wordt van 15.500 uitgereikte formulieren. In het navolgende zal van dit gecorrigeerde aantal uitgegaan worden.

In tabel 2.1 wordt de directe 'nieuwe' opbrengst van de proef per variant weergegeven, dat wil zeggen het aantal nieuw geregistreerden in het Donorregister. In de proefgemeenten is gewerkt met gecodeerde donor-registratieformulieren en in het Donorregister zelf zijn deze personen als zodanig vastgelegd. Daardoor kan aangegeven worden hoeveel registraties de proef heeft opgeleverd tot en met 31 december 2005 en hoeveel dat per 10.000 inwoners is. Het onderzoek heeft betrekking op de periode tot en met 31 december 2005. Formulieren die later zijn binnengekomen of verwerkt, zijn niet meegeteld.

De deelnemende gemeenten hebben bijgehouden hoeveel donor-registratieformulieren zijn uitgereikt (per post in variant 1 of ter plaatse). Op grond hiervan is het aantal registraties als resultaat van de proef per 100 uitgereikte formulieren berekend.

Tabel 2.1 De directe opbrengst van de proef, 1 september t/m 31 december 2005

Gemeenten	Aantal nieuw geregistreerden *	Registraties per 10.000 inwoners van 18 jaar e.o.	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren
Variant 1 ²	270	14,3	4.224	6,4
Variant 2	132	3,4	5.965	2,2
Variant 3	11	3,4	423	2,6
Variant 4	244	6,5	4.888	5,0
Totaal ³	657	6,6	15.500	4,2

In totaal zijn er door de 16 gemeenten 15.500 formulieren uitgereikt. Dit heeft geresulteerd in 657 nieuw geregistreerden bij het Donorregister. Per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder zijn dat 6,6 nieuw geregistreerden. Per 100 formulieren zijn dat er 4,2.

Variant 1 levert de meeste nieuw geregistreerden op (indicatief), zowel per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder als per 100 verstuurde formulieren.

Als gekeken wordt naar de keuze die mensen maken voor een registratie (wel donor, geen donor of keuze overlaten aan anderen) blijkt dat in variant 3 en 4 de keuze 'wel donor' het hoogst is als percentage van het aantal ingestuurde formulieren (circa 64%).

Tabel 2.2 Type registratie naar variant (in percentage)

	Wel donor	Geen donor	Keuze overlaten
Variant 1	45,2%	43,0%	11,9%
Variant 2	51,2%	38,6%	10,2%
Variant 3	63,6%	9,1%	27,3%
Variant 4	64,3%	25,0%	10,7%
Totaal	53,4%	34,6%	12,0%

Als gekeken wordt naar het aantal keuzen 'wel donor' per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder, blijkt variant 1 het meest op te leveren (6,5 keuzes 'wel donor').

Zoals boven werd vermeld, heeft de proef ook geresulteerd in zogenaamde wijzigingen van registratie. Hieronder is te verstaan het als geregistreerde wederom insturen van een registratieformulier, ongeacht of er ook daadwerkelijk sprake is van een wijziging van de keuze van het type registratie (wel donor, geen donor, overlaten aan een nabestaande). In tabel 2.3 zijn deze wijzigingen per variant aangegeven.

² In variant 1 is niet vooraf nagegaan of personen reeds geregistreerd zijn in het Donorregister. Daarom zijn de formulieren ook toegestuurd aan personen die reeds geregistreerd zijn. Hiervoor is in de cijfers gecorrigeerd door het daadwerkelijk aantal verstuurde formulieren (6.941) te verminderen met het percentage geregistreerden in de betreffende gemeenten op 1 september 2005. Deze correctie is ook doorgevoerd in het totaal.

Tabel 2.3 Wijzigingen in donorregistratie als gevolg van de proef, 1 september t/m 31 december 2005³

Gemeenten	Aantal wijzigingen	Wijzigingen per 10000 inwoners van 18 jaar en ouder	Wijzigingen per 100 uitgereikte formulieren*
Variant 1	278	14,8	3,9
Variant 2	43	1,1	0,7
Variant 3	3	0,9	0,7
Variant 4	26	0,7	0,5
Totaal	350	3,5	1,9

* Hier is uitgegaan van de daadwerkelijk uitgereikte 18.440 formulieren en niet het gecorrigeerde aantal.

Uit de tabel blijkt dat variant 1 zowel in absolute zin als per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder en per 100 uitgereikte formulieren leidt tot verreweg de meeste wijzigingen. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat in deze variant niet vooraf wordt nagegaan of de aan te schrijven persoon reeds in het Donorregister is opgenomen. Wellicht weten de betrokkenen (ook) niet meer of zij wel of niet geregistreerd zijn en is het insturen van het formulier niet bewust een keuzewijziging. Analyses van het Donorregister zelf leert dat ruim 80% van de wijzigingen in feite geen daadwerkelijke wijziging is maar een bevestiging van de eerdere keuze. Dit wijst erop dat mensen het formulier hebben ingestuurd, bijvoorbeeld omdat ze niet meer weten dat ze al geregistreerd zijn.

In de groep circa 20% 'echte' wijzigingen gaat het relatief vaak om mensen die nu kiezen voor wel donor zijn.

In tabel 2.4 en volgende wordt nader ingegaan op de directe opbrengst van de proef in termen van nieuw geregistreerden in de verschillende gemeenten per variant.

Tabel 2.4 De directe opbrengst in de gemeenten van variant 1⁴

Gemeenten	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren
's Hertogenbosch	177	16,6	2.976	5,9
Almelo	66	11,4	987	6,7
Brielle	13	10,2	159	8,2
Margraten	14	12,9	101	13,8
Totaal variant 1	270	14,3	4.224	6,4

Variant 1 levert een directe opbrengst op van 14,3 nieuw geregistreerden per 10.000 inwoners en 6,4 nieuw geregistreerden per 100 uitgereikte formulieren.

³ In deze berekening is voor variant 1 uitgegaan van het daadwerkelijk aantal verstuurd formulieren (6.941), omdat aangenomen wordt dat het grootste deel van de reeds geregistreerden bij een controle hierop geen formulier zouden hebben gekregen. Gezien de resultaten in de overige varianten zal in variant 1 het aantal wijzigingen door andere oorzaken tussen de 0,5 en 0,7 per 100 formulieren liggen.

⁴ Gecorrigeerd, zie noot 3.

Tabel 2.5 De directe opbrengst in de gemeenten van variant 2

Gemeenten	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren
Rotterdam (deels) ⁵	42	3,0	4.485	0,9
Almere	55	4,0	800	6,9
Bergen op Zoom	18	3,4	311	5,8
Veldhoven	10	2,9	132	7,6
Schouwen-Duiveland	7	2,5	237	3,0
Totaal variant 2	132	3,4	5.965	2,2

In variant 2 worden 3,4 nieuw geregistreerden per 10.000 personen van 18 jaar en ouder genoteerd en 2,2 nieuw geregistreerden per 100 uitgereikte formulieren. Rotterdam springt er duidelijk uit qua aantal registraties per 100 formulieren. Bedacht moet worden dat Rotterdam niet als gehele gemeente meedoet; twee deelgemeenten zijn bij de proef betrokken. Tegelijkertijd kan een inwoner van Rotterdam terecht bij een deelgemeentekantoor naar keuze voor de aanvraag van reisdocumenten. Met name in de deelgemeente Centrum kan verwacht worden dat dit tot vertekening kan leiden (meer aanvragers dan op grond van inwoneraantal te verwachten). Als Rotterdam niet in de telling wordt betrokken levert variant 2 in totaal 90 nieuw geregistreerden op, zijnde 3,6 per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder of 6,1 nieuw geregistreerde per 100 uitgereikte formulieren.

Tabel 2.6 De directe opbrengst in de gemeenten van variant 3

Gemeenten	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren
Voorst	11	5,8	276	4,0
Olst-Wijhe	0	0	147	0
Totaal variant 3	11	3,4	423	2,6

Over variant 3 is weinig te zeggen. Deze variant wordt uitgevoerd door 2 gemeenten, waarbij in één gemeente geen nieuw geregistreerden zijn gemeld. Wel zijn in die gemeente 2 wijzigingen op basis van de proef aangetroffen. Het is dus niet zo dat er vanuit die gemeente in het geheel niet gereageerd is op de proef.

⁵ Het relateren van het aantal registraties aan de omvang van de bevolking is over het algemeen eenvoudig. Een uitzondering is de situatie in Rotterdam. Rotterdammers kunnen in alle deelgemeenten een ID-kaart of paspoort aanvragen en ophalen. Aan de proef hebben alleen Hillegersberg-Schiebroek en Centrum meegedaan. Onbekend is welk deel van de uitgereikte donor registratieformulieren terecht is gekomen bij inwoners van deze twee deelgemeenten, noch hoeveel inwoners van deze deelgemeenten elders in de stad een ID-kaart of paspoort heeft aangevraagd. In de berekening is ervan uitgegaan dat beide aantallen elkaar in evenwicht houden. In de berekening is uitgegaan van alle uitgereikte donor-registratieformulieren en het aantal inwoners in Hillegersberg-Schiebroek en Centrum (geschat op 175.000).

Tabel 2.7 De directe opbrengst in de gemeenten van variant 4

Gemeenten	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren
Utrecht	117	5,4	2.320	5,0
Leiden	86	9,1	1.548	5,6
De Bilt	17	5,0	428	4,0
Veendam	14	6,2	380	3,7
Grootegeest	10	10,5	212	4,7
Totaal variant 4	244	6,5	4.888	5,0

Variant 4 levert per 10.000 inwoners 6,5 nieuw geregistreerden op en 5,0 per 100 uitgereikte formulieren.

In tabel 2.8 wordt weergegeven wat de resultaten zijn - ongeacht de variant - uitgesplitst naar de omvang van gemeenten (in totaal aantal inwoners). De indeling (tot 30.000, van 30.000 – 100.000 en boven de 100.000 inwoners) is zo gekozen dat het aantal gemeenten per categorie enigszins vergelijkbaar is.

Tabel 2.8 De directe opbrengst van de proef naar gemeentegrootte

Gemeenten	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners van 18 jaar e.o.	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren
< 30.000	62	7,0	1.275	4,9
30.000-100.000	118	5,7	2.095	5,6
> 100.000	477	6,9	12.129	3,9
Totaal	657	6,6	15.500	4,2

Per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder is er geen patroon met omvang van de gemeente aan te treffen. De middengroep gemeenten heeft het minste aantal nieuw geregistreerden per 10.000 inwoners. Per 100 uitgereikte formulieren hebben de grote gemeenten de minste nieuw geregistreerden.

In tabel 2.9 wordt aangegeven hoe het verloop van de proef is geweest over de verschillende maanden. Het aantal registraties per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder fluctueert, van 1,1 in december 2005 tot 2,0 in oktober 2005. Deze resultaten zijn niet te geven per 100 uitgereikte formulieren, aangezien gegevens over het aantal uitgereikte formulieren per maand niet beschikbaar zijn.

Tabel 2.9 De directe opbrengst naar kalendermaand

Kalendermaand	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners van 18 jaar e.o.
September 2005	183	1,9
Oktober 2005	198	2,0
November 2005	165	1,7
December 2005	111	1,1
Totaal	657	6,6

Voor de volledigheid, de uitreiking van donor-registratieinformatie is per 30 november gestopt.

In tabel 2.10 wordt een vergelijking gemaakt van de opbrengst naar type informatie; informatie afkomstig van het Donorregister en informatie van het NIGZ. Het lijkt er op dat het aantal registraties per 10.000 inwoners iets hoger is wanneer de informatie van het Donorregister komt, terwijl het percentage van de ingestuurde formulieren met als keuze 'wel donor' (al dan niet met restricties, zie paragraaf 1.4.1) hoger is wanneer de informatie van het NIGZ komt (56,0% versus 45,6 %).

Tabel 2.10 De directe opbrengst van de proef naar type documentatie

Type informatie	Aantal nieuw geregistreerden	Registraties per 10.000 inwoners van 18 jaar e.o.	Aantal uitgereikte formulieren	Registraties per 100 formulieren	Keuze wel donor (%)
Informatie Donorregister	254	6,9	4.219	6,0	119 (46,9%)
NIGZ informatie	403	6,5	11.281	3,6	232 (57,6%)
Totaal	657	6,6	15.500	4,2	351 (53,4%)

Een vraag die hier nauw aan verwant is, is of er verschil is tussen de proefgemeenten en Nederland wat betreft het type registratie (Keuze wel donor, geen donor, keuze overlaten aan nabestaanden of met naam genoemde derde persoon). Voor Nederland als geheel is hiervoor gebruik gemaakt van beschikbare gegevens over de raadpleegbaren in geheel Nederland op 1 december 2005.

Tabel 2.11 Type registratie van raadpleegbaar geregistreerden in geheel Nederland (per 1 december 2005)* en van de nieuw geregistreerden uit de proef in de periode september tot december 2005.

	Wel donor	Geen donor	Keuze overlaten
Nederland (1-12-2005)	56,0%	31,7%	12,4%
Proefgemeenten 2005	53,4%	34,6%	12,0%

* Bron: www.Donorregister.nl, geraadpleegd 10 januari 2006

In de proefgemeenten opteert de meerderheid voor donorschap, hetgeen overeenkomt met het beeld in Nederland (laatste percentage is iets hoger). Het percentage dat aangeeft geen donor te willen zijn is in de proefgemeenten iets hoger.

2.1.3 Netto opbrengst van de proef

In theorie is het denkbaar dat er mensen zijn die toch al van plan waren zich in de periode 1 september 2005 tot en met 30 november 2005 in het Donorregister te laten registreren op de gebruikelijke wijze, maar die dat nu in het kader van de proef hebben gedaan. Dan is er sprake van een substitutie-effect.

Om hier zicht op te krijgen zouden de gegevens over het totale aantal registraties in de proefperiode vergeleken kunnen worden met het aantal registraties in dezelfde gemeenten en in dezelfde perioden van voorgaande jaren. In het Donorregister zijn specifiek ten behoeve van dit onderzoek gegevens over het totaal aantal nieuwe registraties in de proefgemeenten per 1 september 2005 en 31 december 2005 vastgelegd. Ook is het aantal nieuwe registraties in geheel Nederland voor deze periode

vastgelegd. In deze periode zijn zowel gegevens geregistreerd over de proef als over een grootschalige campagne die in het voorjaar 2005 is gevoerd.

Niet bekend is hoe de registraties in de proefgemeenten zich in een 'normale' periode verhouden tot de registraties in geheel Nederland. Hiervoor zouden gegevens nodig zijn over voorgaande jaren. Deze gegevens zijn evenwel niet beschikbaar. Het gegevensbestand in de transactie database van het Donorregister wordt continu veranderd; historische back ups worden niet gemaakt. Een uitspraak over een eventueel substitutie-effect zou dan gebaseerd zijn op de gegevens van slechts één jaar. Dat is een te wankel basis om uitspraak over te doen.

2.1.4 *Bespreking resultaten*

In bovenstaande zijn de resultaten van de proef beschreven en gepresenteerd in tabel vorm. Er zijn op de resultaten geen statistische procedures toegepast om relaties tussen de resultaten en mogelijke verklarende factoren te vinden. De proef is zodanig opgezet dat in een korte tijd zoveel mogelijk medewerking met gemeenten gevonden kon worden. Dit betekent dat gemeenten niet random als proefgemeente zijn getrokken, maar dat gemeenten zich zelf hebben kunnen aanmelden en zelf ook een voorkeur voor een variant hebben kunnen uitspreken. Dit heeft als consequentie dat het niet mogelijk is statistische toetsen toe te passen met als doel na te gaan of verschillen significant zijn. Dit betekent dat de resultaten en verschillen tussen bijvoorbeeld varianten en gemeenten vooral indicatief zijn.

De proef heeft in totaal geleid tot 1007 meldingen bij het Donorregister. Van deze meldingen bleken er 657 betrekking te hebben op nieuwe personen, terwijl 350 meldingen afkomstig zijn van personen die al geregistreerd zijn (zogenaamde wijzigingen).

Wat betreft de nieuw geregistreerden betekent dit dat er per 10.000 inwoners in de proefgemeenten van 18 jaar en ouder 6,6 meldingen zijn. Per 100 uitgereikte formulieren zijn er 4,2 nieuw geregistreerden bij het Donorregister geteld.

Op grond van de opbrengst per maand, zoals weergegeven in tabel 2.8, lijkt het plausibel dat er ook in de eerste maanden van 2006 nog formulieren vanuit de proef bij het Donorregister zullen binnenkomen. Dat betekent dat de definitieve opbrengst hoger zal uitvallen.

Van de wijzigingen komt het merendeel (circa 80%) uit variant 1, waar niet vooraf gecontroleerd is of personen reeds in het Donorregister zijn opgenomen. Van de wijzigingen is 1 op de 5 afkomstig uit de drie andere varianten. Mogelijke redenen - waarvan er ook enkele door gemeenten genoemd zijn - zijn:

- Soms vragen aanvragers van een reisdocument om extra setjes formulieren voor hun partner of anderen. Deze personen kunnen reeds geregistreerd zijn, maar zijn het wellicht vergeten;
- Een enkele maal is - door drukte - niet gecontroleerd of de aanvrager in kwestie geregistreerd was;
- In het Donorregister zijn op de circa 5.000.000 raadpleegbaren circa 20.000 tot 30.000 personen uit de begin periode (1998) niet zodanig gemerkt dat door de gemeente te controleren valt of de aanvrager reeds geregistreerd zijn;
- Tenslotte is het ook mogelijk dat de (niet geregistreerde) aanvrager de registratieformulieren niet heeft ingevuld, maar dat een (wel geregistreerde) ander (bijv een partner) dat voor zich zelf heeft gedaan.

Overigens blijkt dat in ruim 80% van deze 'wijzigingen' het geen daadwerkelijke wijziging in de keuze betrof, maar dat mensen dezelfde keuze maakten als die waarvoor men al geregistreerd stond.

Sinds 2001 worden alle mensen die 18 jaar zijn geworden actief benaderd. Indien voor eventuele vertekening hierdoor wordt gecorrigeerd, blijkt het resultaat per 10.000 inwoners niet te veranderen.

Over de uitgereikte donor-registratieformulieren kan de vraag gesteld worden of deze formulieren zijn verzonden of verstrekt aan iedereen die daarvoor in aanmerking kwam. Anders gezegd, hoe is het gesteld met de volledigheid van de gekozen procedure. Gemeenten konden weliswaar aangeven hoeveel ID-kaarten en/of paspoorten zijn verstrekt, maar in diverse gevallen was een uitsplitsing naar leeftijd (jonger dan 18 jaar versus 18 jaar of ouder) niet mogelijk. Bovendien is het mogelijk en ook daadwerkelijk gebeurd dat een burger zowel een ID-kaart als een paspoort aanvraagt. Onbekend is om hoeveel personen dat gaat. In variant 1 worden de documentatiesetjes naar iedereen gestuurd die een herinnering krijgt dat zijn of haar ID-kaart of paspoort verloopt, dus ook naar degenen die al in het Donorregister zijn opgenomen. Het valt dus niet exact na te gaan welke de omvang is van de doelgroep (niet geregistreerden van 18 jaar en ouder). Voor de gemeenten waar dat wel na te gaan was, bleek - na correctie van het aantal uitgereikte reisdocumenten voor het percentage reeds geregistreerden - dat de uitreiking van de donor-registratieinformatie aan de beoogde doelgroep boven de 80% ligt (met één uitzondering). De gemeenten zelf concluderen dat de mate van volledigheid redelijk hoog tot hoog is (zie verderop).

2.2 Ervaring van deelnemende gemeenten

Naast cijfermatige informatie is tijdens en na afloop van de proef bij de betrokken gemeentelijke ambtenaren informatie verzameld over de beleving bij zowel de burgers als bij de ambtenaren zelf.

2.2.1 *Reacties van burgers*

Door de gemeenten wordt gemeld dat er in veel gevallen niet door de burgers op de uitgifte wordt gereageerd. Gemiddeld wordt gemeld dat rond de 80 tot 90% van de burgers niet reageert op de uitgifte van informatiemateriaal. Wanneer er een reactie is is die over het algemeen neutraal tot welwillend. Dit blijkt ook uit het aantal teruggegeven setjes, dat ligt rond de 0,5 %.

Er worden door de gemeenten geen extreme uitingen vanuit de burgers gemeld. Inhoudelijk komen er wel reacties dat men er wel of juist niet aan mee wil doen. In enkel geval wordt een meer inhoudelijk opmerking gemaakt: namelijk dat betrokkenen denken te oud of te ziek te zijn. Er wordt slechts sporadisch naar meer inhoudelijke informatie gevraagd.

Tussen de gemeenten wordt geen verschil geconstateerd wat betreft de reacties van burgers.

2.2.2 *De werkzaamheden van de gemeente*

Aan de deelnemende gemeenten is gevraagd in hoeverre de werkwijze van de proef inpasbaar is in de dagelijkse werkzaamheden. Een grote meerderheid is van oordeel dat de werkwijze gemakkelijk tot heel gemakkelijk is in te passen in de dagelijkse werkzaamheden.

Een tweede vraag die aan de deelnemende gemeenten is gesteld, luidt: in hoeverre verstoren de werkzaamheden bij de proef uw normale werkzaamheden?

Bij een grote meerderheid verstoort de werkwijze niet tot nauwelijks de normale werkzaamheden. Dit zal mede veroorzaakt zijn doordat gemeenten zelf voor die variant hun voorkeur hebben kunnen uitspreken, die het best aansluit bij de dagelijkse gang van zaken. In één gemeente (variant 1) paste de retourenveloppe niet goed in de enveloppe van de gemeente zodat die nog gevouwen diende te worden. Dat verstoort de normale werkzaamheden misschien niet echt, maar vergt wel wat extra tijd.

Ondanks dat de werkzaamheden niet tot problemen leiden blijkt uit de rapportages van de gemeenten zelf dat het toch gebeurt - vooral bij drukte - dat men een enkele keer tot vaak vergeet informatiemateriaal mee te geven. Als suggestie om dit te voorkomen wordt genoemd het 'voor de neus neerleggen van de setjes informatiemateriaal'. Aandacht voor dit punt is des te belangrijker omdat enkele gemeenten aangeven dat de proef in een 'rustige' periode heeft plaatsgevonden. Bij structurele invoering moet er rekening gehouden worden met aanzienlijk drukkere perioden.

2.3 Investing deelnemende gemeenten

Wat betreft tijdsinvestering, is in Leiden en Den Bosch nagegaan wat de invloed van de proef was. Het blijkt dat er geen sprake is van extra tijdsinvestering. Dit is ook niet vreemd, daar de algemene reactie is dat de werkwijze goed inpasbaar is in het werk en het werk niet verstoord. Tenslotte blijkt dat bij het versturen van de informatie met de attenderingsbrief voor verlopen reisdocumenten, in sommige gemeenten extra porto betaald moet worden. Maar dit is niet voor iedere gemeente het geval en lijkt daarmee meer samen te hangen met het gewicht van de gemeentelijke brief dan met het gewicht van de donor-registratieinformatie.

3 Landelijke invoering

In dit hoofdstuk komen de vragen aan de orde welke opbrengst te verwachten is bij een eventuele landelijke invoering van dezelfde werkwijze als waarvoor gekozen is in de praktijkproef, hoe bereidwillig gemeenten zijn om mee te werken en hoeveel een landelijke invoering zou kosten.

3.1 Bereidheid deelnemende gemeenten

Aan de deelnemende gemeenten is de vraag voorgelegd of het volgens hen haalbaar is om deze proef als een blijvende activiteit in te bouwen in de werkzaamheden.

In ongeveer een derde van de gemeenten is men van oordeel dat dit zonder meer het geval is. In de meeste gemeenten vindt men aanpassingen wenselijk zijn wanneer van de proef een blijvende activiteit wordt gemaakt. Belangrijkste suggestie is om de software zo aan te passen dat men sneller dan nu op scherm kan zien of iemand donor is of niet. Nu zijn meestal, maar niet in alle gemeenten, aparte handelingen nodig om naar de zogenaamde afnemersindicatie (scherm waarop aangegeven wordt of iemand in het Donorregister is geregistreerd) over te springen.

Eén gemeente, uit variant 2, gaf aan in het vervolg de informatie en het donor-registratieformulier te willen sturen bij de attenderingsbrief voor mensen wier paspoort afloopt (dus een voorkeur voor variant 1). Ook werd gesuggereerd in variant 1 de donor-registratieinformatie voortaan alleen toe te zenden aan degenen die nog niet in het Donorregister zijn opgenomen.

Een gemeente suggereert ook bij afgifte van bijvoorbeeld een rijbewijs aan burgers een setje mee te geven.

Een suggestie van een gemeente is om niet in het GBA-systeem te kijken of mensen geregistreerd zijn, maar om direct aan de mensen te vragen of ze wel of niet een setje willen hebben c.q. of ze wel of niet geregistreerd zijn.

Ook is de vraag gesteld of een eventuele wettelijke verplichting voor gemeenten om deze informatie mee te geven iets zou veranderen aan de werkzaamheden. Geen van de respondenten meent dat er iets wezenlijks zou veranderen. Wel wordt gesuggereerd dat wanneer men de activiteiten die in de proef werden verricht, op landelijk schaal gaat uitvoeren, het te overwegen valt een begeleidende massamediale campagne te organiseren. Dat zou ertoe kunnen leiden dat de betrokken ambtenaren minder tijd kwijt zijn met het geven van informatie.

3.2 Schatting van het effect bij landelijke invoering

Voor de schatting van een effect op jaarbasis moet noodgedwongen een aantal aannamen gedaan worden:

- de gemeenten in de proefregio zijn (min of meer) representatief voor de Nederlandse gemeenten.
- de gemiddelde maandelijks opbrengst van de proef over de proefperiode is representatief voor de gemiddelde maandelijkse opbrengst over een geheel jaar, dat wil zeggen er is geen sprake van bijvoorbeeld een seizoensinvloed.

In het navolgende zijn verschillende opties bekeken. Op basis van de opbrengst van 6,6 per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder over een periode van 3 maanden en 12.707.935 inwoners van 18 jaar en ouder in Nederland zou een totaal aantal nieuw

geregistreerden in Nederland verwacht kunnen worden van circa 8.600 (over een periode van 3 maanden).

In tabel 3.1 wordt weergegeven wat - indicatief - het effect is van invoering van de verschillende varianten, uitgaande van de gemiddelde opbrengst per 10.000 en van de laagst gevonden opbrengst en de hoogst gevonden opbrengst (zie tabellen 2.3 tot en met 2.6). (alle getallen zijn afgerond naar 100-tallen).

Tabel 3.1 Schatting opbrengst in Nederland over 3 maanden naar variant

	Gemiddeld	Laagst	Hoogst
Variant 1	18.600	13.300	21.700
Variant 2	4.400	3.300	5.200
Variant 3	4.400	-	7.600
Variant 4	8.500	6.500	13.700

Omdat er in sommige varianten verschil is naar gemeentegrootte wordt in tabel 3.2 een schatting gemaakt van de totale opbrengst in Nederland over 3 maanden, waarbij rekening wordt gehouden met de gemeentegrootte. Er zijn per 1 januari 2005 in Nederland 321 gemeenten met minder dan 30.000 inwoners, 121 gemeenten met 30.000 tot 100.000 inwoners en 25 gemeenten met 100.000 inwoners of meer (zie tabel 2.7).

Tabel 3.2 Schatting opbrengst in Nederland naar gemeentegrootte (afgerond naar 100-tallen)

Gemeentegrootte	Opbrengst
< 30.000	2.900
30.000 - 100.000	2.700
100.000 en meer	2.800
Totaal	9.100

Uit bovenstaande schatting in tabel 3.1 blijkt dat indien de proef in Nederland wordt uitgevoerd de opbrengst over deze 3 maanden tussen de 3.300 (minimaal bij variant 2) en 21.700 (maximaal bij variant 1) zal liggen.

Bedacht moet hierbij worden dat in één jaar slechts 20% van de bevolking een paspoort of ID zal aanvragen (bij een geldigheidsduur van 5 jaar). Indien we de getallen extrapoleren naar een periode van 5 jaar (de gehele bevolking bereikt) dan liggen de minimale en maximale opbrengst tussen de 66.000 ($3.300 * 4 * 5$) en 434.000 ($21.700 * 4 * 5$).

3.3 Benodigde investeringen

In paragraaf 2.3 werd geconcludeerd dat de extra kosten voor de deelnemende gemeenten zeer gering zijn. Dat geldt in het algemeen en ook voor variant 1. In enkele gemeenten is er sprake van extra porto-kosten, in andere gemeenten niet. Het valt te verwachten dat bij een eventuele landelijke invoering hetzelfde beeld te zien zal zijn. Een van de voordelen van de werkwijze zoals toegepast in de proef zijn de lage kosten.

Bij een landelijk invoering lijkt het noodzakelijk een projectmanagement op te zetten. Tijdens de proef is er regelmatig contact geweest tussen de projectleiding op het ministerie van VWS en de deelnemende gemeenten. Een dergelijke terugkoppeling is bij een eventuele landelijke invoering van belang, met name om de uitvoering conform de afspraken goed te laten verlopen. In dat kader kan ook gedacht worden aan

bijvoorbeeld een nieuwsbrief om de betrokkenheid van de gemeenteambtenaren blijvend te stimuleren. Uitgaande van een geleidelijke uitrol, in bijvoorbeeld 2 jaar, is er in die periode behoefte aan een capaciteit in de orde van grootte van 1 fte. Daarna kan waarschijnlijk volstaan worden met 0,5 fte.

4 Nabeschouwing en aanbevelingen

4.1 Nabeschouwing en conclusies

- 1 In de proefperiode zijn er op basis van de proef gemiddeld 6,6 personen nieuw geregistreerd per 10.000 inwoners van 18 jaar en ouder, uiteenlopend van 3,4 voor variant 2 en variant 3 tot 14,3 voor variant 1. Op jaarbasis zou dit betekenen circa 26 nieuw geregistreerden per 10.000, variërend van 14 tot 57 per 10.000. Van degenen die een donor-registratieformulier hebben ontvangen is dat 4,2%. Bedacht moet worden dat de proef heeft plaatsgevonden in een relatief rustige periode wat betreft het aanvragen van reisdocumenten en dat per jaar 20% van de bevolking van 18 jaar en ouder een nieuw reisdocument nodig heeft. Het is daarom aannemelijk dat in de proefperiode minder dan een kwart van de 20% van de beoogde doelgroep is benaderd, zodat over een heel jaar gemeten het effect hoger zal zijn. Tevens mag aangenomen worden dat de definitieve opbrengst, waarbij inbegrepen de formulieren die in de eerste maanden van 2006 binnen zullen komen bij het Donorregister, hoger zal zijn.
- 2 Variant 1 heeft zowel per 10.000 inwoners als per 100 uitgereikte formulieren duidelijk de hoogste opbrengst.
- 3 In 2005 is er in het voorjaar het nodige te doen geweest over het onderwerp orgaandonatie. Na het kamerdebat waarin de meerderheid vast hield aan het huidige beslissysteem had een drietal acties plaats. Ten eerste een advertentie van de Nierstichting in landelijke dagbladen met de oproep aan mensen zich te registreren. In de tweede plaats plaatste NIGZ donorvoorlichting een advertentie in alle huis-aan-huis bladen, gevolgd door een kleinere advertentie in alle landelijke dagbladen. En ten derde werd, op initiatief van de Nierstichting en de Hartstichting en ondersteund door het ministerie van VWS, bij zes miljoen huishoudens het donorformulier bezorgd. Uit veel telefonische reacties die bij NIGZ donorvoorlichting zijn binnen gekomen na genoemde activiteiten bleek dat nogal wat mensen hun formulier dubbel of foutief hadden ingevuld (NIGZ donorvoorlichting, nieuwsbrief nummer 7, juli 2005). Naar aanleiding van deze massale massamediale campagne in maart 2005 hebben ongeveer 360.000 mensen gereageerd, een percentage van minder dan 3%⁶. Dit percentage is lager dan dat van 4,2% dat in de proef is aangetroffen en duidelijk lager dan het percentage van 6,4 in variant 1.
- 4 De beslissende factor bij het al dan niet registreren in het Donorregister is niet het uitreiken van documenten met een registratieformulier, maar de reactie van de betrokken burgers daarop. Dit betekent dat het verplicht stellen van de uitreiking geen of hooguit een miniem effect kan hebben op het aantal in het Donorregister opgenomen personen. Wel kan het zo zijn dat bij een verplicht stellen van uitreiking alle gemeenten meedoen, waar bij vrijwilligheid wellicht bepaalde gemeenten daarvan afzien.
- 5 Een werkwijze als in de proef is gemakkelijk inpasbaar in het werk van betrokken gemeenteambtenaren. Echte problemen hebben zich niet voorgedaan. Wel is het

⁶ www.donorvoorlichting.nl/index.cfm?act=nieuws.detail&varitem=141&vartype=1

waarschijnlijk dat de formulieren niet aan alle daarvoor in aanmerking komende personen is uitgereikt. Door drukte aan het loket wordt dat wel eens vergeten, maar daarvoor zijn in de praktijk al oplossingen aangedragen. Landelijke invoering is betrekkelijk eenvoudig te realiseren, met relatief weinig investeringen

- 6 Het Donorregister is opgezet om geraadpleegd te worden over de wilsbeschikking van burgers met betrekking tot het doneren van hun organen. Daartoe dient het register altijd actueel te zijn. De gekozen opzet van het Donorregister betekent evenwel dat het zich vrij slecht leent voor het evalueren van campagnes als onderhavige.

4.2 Aanbevelingen

- 1 Het verdient aanbeveling bij een landelijke invoering van de in dit rapport beschreven interventie primair uit te gaan van variant 1. Daarbij is het verstandig de gemeenten uiteindelijk te laten uitmaken welke variant zij kiezen.
- 2 Het punt van volledigheid, dat wil zeggen dat een formulier wordt uitgereikt aan iedereen die tot de doelgroep behoort (18 jaar en ouder en nog niet geregistreerd), verdient bij een eventuele landelijke invoering blijvende aandacht.
- 3 Wenselijk is zodanige aanpassingen in de toegangssystemen tot het GBA-systeem aan te brengen dat het mogelijk wordt in variant 1 de donor-registratieinformatie alleen toe te zenden aan degenen die nog niet in het Donorregister zijn opgenomen.
- 4 Aanbevolen wordt het formaat van het donor-registratieformulier (en/of de enveloppe) zodanig te veranderen dat het voor alle gemeenten gemakkelijk is het bij de attenderingsbrief bij te voegen.
- 5 Aanbevolen wordt een eventuele landelijke invoering vergezeld te doen gaan van een implementatieplan. Een van de zaken die daarin aan de orde kan komen, betreft de communicatie met de deelnemende gemeenten. Periodieke terugkoppeling is gewenst teneinde de betrokkenheid van de gemeenteambtenaren blijvend te stimuleren
- 6 Het verdient aanbeveling het Donorregister geschikt te maken voor onderzoeksdoeleinden, in het bijzonder evaluaties van speciale campagnes en dergelijke. Daarvoor zijn historische gegevens nodig.